

# KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

duben 2022

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně  
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

pokud bychom přece jen měli na současnou děsivou situaci v souvislosti s ruskou invazí hledat něco pozitivního, nabízí se třeba rozhodnutí vlády z 9. 3., které reagovalo na strmě vzrůstající ceny pohonných hmot. Došlo ke zrušení silniční daně a povinnosti přimíchávání biosložek do benzínu a nafty (viz [zde](#)). Biopaliva 1. generace již delší dobu čelí oprávněné kritice z důvodu velmi diskutabilního (přesněji žádného či záporného) ekologického přínosu. Připomeňme, že řepka, jakožto hlavní zdroj pro výrobu biosložky, je jednou z nejvíce chemicky ošetřovaných plodin, znamená zábor zemědělské půdy pro nepotravinářské využití a výroba

## Z obsahu tohoto čísla:

První terénní hlídka v okolí Strakonice....	2
Farmářské trhy bez letní pauzy.....	3
Rodinné hospodářství Svobodné Hory...	3
Nazeleno - o prostředcích drobných.....	4
Objevy detektiva Ledňáčka.....	5
Vrch a les „Hliničná“ .....	6
Lesák rovný.....	8
Večer s dokumentem - 98. díl.....	9
Miroslav Bárta - Sedm zákonů.....	11
Dubnové zápisky Jirky Wagnera.....	13
Tříkrát o předjaří z tří zapomenutých....	13
Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 4...	14
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	16
Luštěninový program v MŠ Blatná.....	16
Maďarská kuchyně.....	17

ba přísadků do paliva je energeticky náročná, čímž se „ekologický zisk“ významně stírá. Řepka zabírala v posledních letech kolem 15 % celkové rozlohy orné půdy, minimálně polovina sklizně putovala k energetickému využití. Není asi třeba připomínat, který agroholding si v tomto odvětví vystavěl velmi výnosný byznys (viz [zde](#)). A právě Andrej Babiš přispěchal ihned po rozhodnutí vlády s odvážným prohlášením, že tento krok skrze zvýšenou

poptávku po ropě vlastně ekonomicky podpoří režim Vladimíra Putina (viz [zde](#)). Jedná se o zajímavou argumentační piruetu, a i když musíme uznat, „že na tom něco je“, měli bychom podobné úvahy zavrhnout a vydat se v našem přemýšlení a konání trochu jiným směrem. Stejně jako teď bude na našich zemědělcích, zda uvolněné plochy po řepce využijí k něčemu přínosnějšímu, bude tak trochu i na nás, jak se bude ona poptávka po ropě vyvíjet (viz [zde](#)). I kdyby podobné zásahy nepřinesly kýžené výsledky v ekonomické a energetické oblasti, jistě mohou přispět k pozitivním změnám v našem zemědělství, které byly nastartovány přijetím nových bodů společné zemědělské politiky.



Foto Jiří Wagner

Přejeme vám příjemný dubnový čas, váš Kompost. -jj-



# Ohlédnutí

## První terénní hlídka v okolí Strakonice

V sobotu 19. března jsme ve spolupráci s Ekoporadnou při Šmidingerově knihovně uspořádali terénní hlídku zaměřenou na vyhledávání jedů v krajině. Se skupinou dvanácti dobrovolníků jsme se sešli v 10 hodin u řepické železniční zastávky. Dobrovolníky jsme proškolili a vydali se do terénu. Trasa byla dlouhá 7 km a vedla převážně podél Řepických rybníků (části krajiny intenzivně využívané rybníkářsky, lesnický i zemědělsky). Cílem hlídky bylo odhalovat otrávené návnady nebo uhynulá, potencionálně otrávená zvířata. V rámci hlídky nebyl protentokrát učiněn žádný nález. Stručný přehled zásadních informací, na základě kterých můžete podobnou aktivitu provádět sami i na ostatních místech, uvádíme níže. Děkujeme všem dobrovolníkům za aktivní účast a děkujeme Strakonické televizi za rozhovor a prezentaci naší aktivity ve vysílání.



Foto -jj-

### Co hledáme?

- návnady – kusy masa, vnitřnosti, vejce s dírkou zalepená voskem nebo lepicí páskou, mrtvá chovná zvířata jako např. slepice, kuřata, králíci, ryby
- mrtvá volně žijící zvířata (malé šelmy a dravci)
- nastražené pasti

### Na koho jsou otravy cílené?

- malé šelmy – lišky, vydry, kuny, lasičky...
- dravci – káně, orlí, luňáci...
- pozor – otrávit se může i váš pes nebo kočka; potencionální nebezpečí i pro člověka!

### Kde hledat?

- kolem vodních toků, pod výpustí rybníka, podél lesních a polních cest, kdekoliv

### Když najdeme mrtvé zvíře - jaké indicie nám napoví, že mohlo být otráveno?

- zápach chemikálie
- **mrtvý hmyz** v okolí nebo na mrtvém zvířeti, návnadě (v létě)
- šelma leží na boku, křečovitě natažená, vyceněné zuby, patrné známky hrabání
- dravci leží na břiše nebo na zádech a mají poloroztažená křídla, křečovitě sevřené pařáty, hlava je zvrácená dozadu nebo pod břicho a mohou mít hlínu v pařátech
- více mrtvých zvířat na jednom místě
- kus masa, vejce nebo jiná návnada v blízkosti nebo v pařátech

### Kdy se nejčastěji tráví?

na konci zimy / na jaře (může se tak vytrávit celá rodina)

### Čím se tráví?

- karbofuran - nervový jed způsobující ochrnutí svalů včetně svalů dýchacích, zvíře umírá za plného vědomí na udušení

Jed se vstřebává i **kůží či vdechnutím**. Na návnadu nebo mrtvé zvíře **nesahejte a nepřibližujte se** – jedná se o místo činu, nepoškodte případné stopy (cigaretové nedopalky, odpadky, stopy od pneumatik, stopy lidí, nábojnice). Samotné držení jedu karbofuranu je trestným činem a v celé Evropské unii je jeho držení zakázané už od roku 2008 pro jeho přílišnou jedovatost. Dříve se užíval jako pesticid v zemědělství. Několik kapek tohoto jedu dokáže spolehlivě usmrtit prakticky jakéhokoli živočicha.

### Co dělat, když půjdete sami a naleznete návnadu nebo uhynulé zvíře?

- vše dokumentujte – natočte, detailně vyfoťte, uložte GPS polohu
- volejte Policii ČR - **na místo musí přijet policejní technik**
- zavolejte nám – zástupce spolku Prales dětem pro hlídky v krajině +420 733 744 277

### Chcete mít stále u sebe informace, které vám poradí?

Brožuru si můžete stáhnout online „[Manuál pro veřejnost](#)“, plakát občanských hlídek proti trávení [je také ke stažení](#). **Tereza Humešová**



## Farmářské trhy bez letní pauzy

Pro udržení zájmu je třeba neustále inovovat. To platí jak všeobecně, tak i konkrétně o nejrůznějších akcích a aktivitách v rámci menších měst, jakým jsou třeba Strakonice. Ne že by si farmářské trhy již za dekádu svého trvání nenašly stálý okruh fanoušků a návštěvníků, ale přece jenom je třeba se vyvarovat, aby se do nich nevkradlo ono zrádné "stejno". To sice bylo v předchozích dvou letech narušeno covidovými omezeními, ale šlo o intervenci, kterou si nikdo asi úplně nepřál. Pro letošní sezónu přicházíme s experimentální novinkou. Trhy s výjimkou termínu 26. 8. (Mezinárodní dudácký festival) poběží bez letní přestávky v celkem 16 opakováních (viz [zde](#)). Nejedná se o novinku v pravém slova smyslu. Trhy v úvodních ročnících bez letní pauzy probíhaly, ale návštěvnost v červenci a srpnu výrazně oslabila, což se samozřejmě projevilo i na účasti prodejců. Letos se tedy bude jednat o zkušební ročník, při kterém se ukáže, zda má toto rozšíření své opodstatnění. Svým způsobem tak o podobě do dalších let rozhodnou samotní zákazníci.

Všechny zažitá zvyklosti zůstávají beze změny. Trhy budou probíhat na Velkém náměstí pod radnicí v pravidelných 14denních intervalech mezi 13. a 17. hodinou. Kromě výpěstků, sazenic a farmářských potravin nakoupíte také řemeslné výrobky a vybírat budete moct i z nabídky občerstvení. Na místě bude umožněn prodej drobných přebytků bez účastnického poplatku. Aktualizované seznamy přihlášených prodejců budou k dispozici několik dní před každým termínem [zde](#). Novinky a aktuality můžete sledovat také prostřednictvím [facebooku](#).



Foto -jj-

Aby nebylo vše tak jednoduché, necelý měsíc před prvním letošním termínem jsme obdrželi nemilou zprávu - jeden z tahounů strakonických trhů a regionální produkce, Biozeleňina Olešná, ukončil svou činnost. Samozřejmě se snažíme nalézt adekvátní náhradu, ale žádný podnik podobného charakteru v rozumné vzdálenosti neoperuje. Můžeme sáhnout po tuzemském pěstiteli z větší dálky, ale v první řadě oslovíme ty menší regionální. Jedním z takových je nový objev - začínající rodinná farma z Libějovických Svobodných Hor, která na některých trzích přislíbila svou účast a svou produkci nabídne také prostřednictvím bedýnkového systému. Více o nich se dočtete v následujícím článku. -jj-

## Rodinné hospodářství Svobodné Hory

Jsme Tereza Chroňáková a Jakub Pešek. Zakládáme rodinné hospodářství v Libějovických Svobodných Horách v jižních Čechách. Sezóna 2022 je první, ve které budeme prodávat zeleninu a květiny z naší zahrady. Hospodaříme na malé ploše. Naše pozemky mají 7500 m<sup>2</sup>, z čehož 500 m<sup>2</sup> tvoří plocha záhonů, kde pěstujeme přes 40 druhů zeleniny a 40 druhů květin. Inspiřují nás zahraniční hnutí micro-scale faram, které zásobují potravinami lokální komunity a vracejí se k zemědělství se zapojením lidské práce bez těžké mechanizace. Při pěstování plodin na našem hospodářství nepoužíváme chemické prostředky. Stylem hospodaření podporujeme na našich pozemcích druhovou rozmanitost a bohatý půdní život. A tak u nás najdete třeba řádky zeleniny mezi ovocnými stromy.

### Jak se zapojit?

V průběhu sezóny nás budete moct několikrát potkat na farmářských trzích ve Strakonících, kde budeme prodávat čerstvou zeleninu a kytice z květin vypěstovaných v našem hospodářství. Můžete se také přihlásit k pravidelnému odběru zeleniny pěstované přímo u nás. Sezóna potrvá od 23. května do 10. října, zeleninu vám budeme dodávat 21 týdnů. V letošní sezóně nabízíme dvě možnosti odběru zeleniny: klasický odběratel a podporovatel. Podporovatel platí za zeleninu „udržitelnou cenu“. Více informací o důvodech, proč jsme takto ceny nastavili, najdete v textu u registračního formuláře. U obou variant je obsah zeleninových bedýnek stejný.

Odběratel: Cena za bedýnku je 500 Kč/týden

Podporovatel: Cena za bedýnku je 590 Kč/týden



**Foto archiv farmy Svobodné Hory**

Prodej zeleniny funguje podle principů komunitou podporovaného zemědělství. Zeleninu vám dodáme vždy 1x za týden. Kromě zeleniny vám budeme posílat také recepty, které vám pomohou se zpracováním úrody v kuchyni. Můžete se těšit na pravidelný newsletter, ve kterém vás budeme informovat o dění na našem hospodářství. V létě proběhne na farmě několik akcí, na kterých vás rádi přivítáme.

Více informací naleznete na našem webu [www.svobodnehory.cz](http://www.svobodnehory.cz). Můžete nám také zavolat na telefonní číslo 734 842 939 a rádi vám zodpovíme veškeré dotazy.

### **Pěstujeme rozmanité druhy zeleniny**

### **Nabízíme také kytice s čerstvými květinami**

V letošní sezóně je v našem pěstebním plánu 40 druhů zeleniny, od listové zeleniny, jarní cibulky, ředkviček, salátů až po jahody, rajčata, okurky, papriky, lilek, česnek a mnoho dalšího. Pěstujeme také méně tradiční zeleninu jako je ačokča nebo pak choi. S úpravou této zeleniny vám pomůžou naše recepty, které budou pro naše předplatitele k dispozici. Každý týden naleznete v zeleninové bedýnce 6 až 10 druhů zeleniny, k zelenině přidáme i bylinky. Bedýnka je vždy složena ze zeleniny, která nám zrovna roste na záhonech. Proto je každý týden jedinečná a její obsah je pro všechny naše zákazníky stejný. Snažíme se, aby bedýnky byly bohaté a pestré a dalo se z nich dobře uvařit. Věříme, že budete spokojeni. Složení bedýnek se v průběhu sezóny mění. Na jaře očekávejte spíše listovou zeleninu, v letních měsících potom rajčata, papriky, lilky nebo melouny. Na podzim se potom můžete těšit třeba na pórek, zelí, celer nebo dýně.

**Jakub Pešek**

## **Nazeleno – o prostředcích drobných ekologických úspor**

### **19. díl - Pohřbívání**

Je mi jasné, že tímto pojednáním se dostávám na poměrně tenký led. Přestože umírání a smrt jsou nedílnou součástí života, téma pohřbívání a vyjadřování pocty zemřelým je do dnešních dnů až extrémně tabuizováno a zahaleno řadou psaných i nepsaných zákonů a zvyků. Přitom neexistuje jediný důvod, proč bychom k němu nemohli v rámci možností přistupovat konstruktivně a inovativně nebo se nemohli zabývat jeho různými aspekty, včetně toho environmentálního. Velmi trefně je to shrnuto např. v [tomto článku](#): *"Pohřební obřady jsou obestřeny ledově chladným nádechem mramoru, masivních rakví a honosných věnců, což pozůstalým truchlení příliš neusnadňuje, nehledě na zbytečnou ekologickou stopu, kterou po sobě zanechává."*

V konzervativním způsobu pohřbívání se možná skrytě zrcadlí naše touha vymanit se z neúprosného přírodního koloběhu, možná je to i snaha zachovat si vzpomínku na zesnulého v nějaké více či méně hmatatelné formě. Přičemž je jasné, že ty opravdové vzpomínky a úctu projevíme nejlépe na myšlenkové či duchovní úrovni. Naši dávní předkové zcela naplňovali onu známou formuli "prach jsi a v prach se obrátíš"; podobně se chováme i při posledním loučení s našimi domácími mazlíčky - odevzdáme jejich těla zemi na místě, které nám společně bylo blízké. Přesto v dnešním způsobu pohřbívání lidí následujeme celou řadu materiálních tradic velmi náročných na finance, zdroje, energii i následnou péči. Jakékoli alternativy pronikají do této oblasti jen velmi pozvolna a zatím spíše v zemích západně od nás. Ať už se jedná o přání zesnulého za jeho života nebo domluvu pozůstalých, všichni by měli mít na výběr i možnost postupovat ekologicky šetrnějším způsobem, případně způsobem, který bude lépe uzavírat přirozený přírodní koloběh. To může být v určitém kontextu a pro mnoho lidí mnohem více naplňující než dnes běžný způsob péče o hrob při pravidelných cestách na hřbitov. Bohužel mnohým a logičtějším způsobům pohřbívání dnes ještě stojí v cestě poměrně přísná legislativa.

### **Konzervativní způsoby pohřbívání**

Mezi nejvýznamnější environmentální stopy tradičního způsobu pohřbívání do země

patří materiální a energetické nároky na výrobu rakví a kamenných náhrobků, konzervační přípravky, ozdobné materiály, zábor ploch pro pohřební pahorky, dovozové řezané květiny, plastový odpad ze svíček atd. Používané materiály a chemické látky mají zabránit rozkladným procesům, chemikálie však mohou zčásti přecházet do půdního prostředí. Kremaci doprovází vysoká energetická náročnost a také zplodiny z hoření syntetických materiálů.

O problematice řezaných květin jsme již v rámci tohoto seriálu psali ([č. 11/2020](#)). Týká se to velkého jednorázového množství pro obřad, ale zejména pak pro následnou dlouhodobou péči o hrob. Ve snaze projevit svou úctu a vzpomínku na zesnulého zvyšujeme enormně poptávku po tomto problematičtém zboží. Alternativou mohou být v tomto ohledu hrnkové květiny, ještě lépe pak trvalkové porosty přímo na hrobu. Nezanedbatelná je rovněž ekologická stopa svíček a plastového odpadu z nich. Ten končí většinou za hřbitovní zdí ve společném kontejneru právě se zbytky květin. Více či méně úzkostlivě následujeme kalendářní tradice v průběhu roku a podvědomě možná i "soutěžíme" o výzdobu hrobů s ostatními.

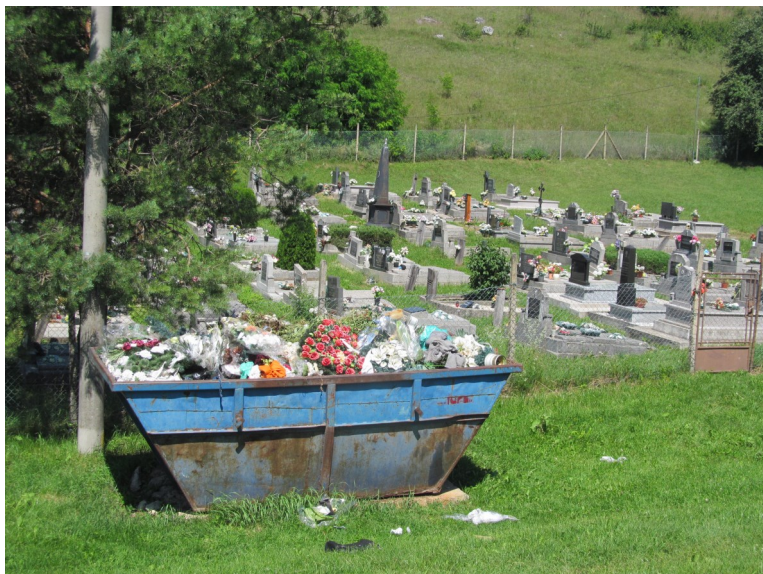


Foto -jj-

### Přírodní pohřbívání

V USA a některých dalších zemích je na svém počátku alternativa klasického pohřebnictví v podobě kompostování těl. Zcela relevantní způsob však doposud budí mnohé kontroverze, a jak již bylo řečeno, v mnoha státech včetně ČR takový postup zatím neumožňuje zákon. Veškeré možnosti podobného charakteru předpokládají kremaci. S popelem zesnulého je pak možno naložit dle mnoha různých konceptů. Populární a v Česku již také dostupný způsob uložení se sazeničkou stromu (projekt [Znovuzrození stromem](#)) má obrovský symbolický přesah. Kromě nezanedbatelné ekologické úspory pak pomáhá navracet pohřbívání jeho ztracenou "příjemnější" a přirozenější podobu. Nedílnou součástí projektů jsou urny z biologicky rozložitelných materiálů.

S podobnou myšlenkou vznikl i první český přírodní hřbitov [Les vzpomínek](#) v rámci klasického hřbitova v pražských Ďáblicích. Umožňuje ukládat popel zemřelých ke kořenům památečných stromů.

Je zcela zřejmé, že poptávka po těchto a některých dalších alternativách do budoucna poroste. A ať už je to součástí "zeleného" trendu nebo prvek hlubších proměn společnosti a postupného návratu k původním přírodním zákonům, měli bychom jim věnovat pozornost a otevřít v tomto směru i svou mysl. -jj-

## Objevy detektiva Ledňáčka

*Co oči nevidí, to srdce nebolí. Bližší košile než kabát. Nehas, co tě nepálí.*

Říká se, že v lidových příslovích je ukryta moudrost našich předků. U některých to tak rozhodně je, ale jiná spíše jen pojmenovávají naše ustálené vlastnosti – dobré i špatné. Lhostejnost k tomu, co nevidíme a co nám není blízké, ta nijak hezká není. Kvůli ní se lidé nesnaží vylepšovat nic, co sami nepocítují. Naštěstí to neplatí na všechny. Těm soucitným je líto ohrožených spoluobčanů a zapojují se do humanitárních akcí. A protože s námi na naší planetě žijí zároveň i zvířata, směřuje dobročinnost aspoň někdy i k nim.

Možná jste už někdy byli na návštěvě v záchrané stanici nebo jste se zúčastnili naučné akce s ukázkami péče o zraněné živočichy. Je hezké vidět zblízka třeba vyléčeného netopýra, který sice nemůže létat, ale zůstal naživu a s velkou chutí a elánem se cpe moučnými červy podávanými chovatelem ze společnosti Nyctalus nebo ČESON. Kdo si vzpomíná na podobné zážitky, u toho je o něco větší naděje, že bude víc jezdit na kole než autem, že bude hospodařit na zahrádce v přírodním duchu, že k tomu povede i své děti... že bude pokud možno ohleduplný a bude se snažit dozvídat se víc a víc... Smutné je, že o ptáčka poraněného autem se lidé postarají, najdou-li jej, ale kvůli stavbě nových parkovišť nebo obchvatů se zničí celé velké plochy a znemožní se tam ptákům jak hnízdění, tak obživa. Mělo by se změnit i tohle, abychom si nechtěli zabrat celou krajinu a přizpůsobovat ji svému pohodlí. Je to, jak se říká, běh na dlouhou trať. Ale říká se také, že i sebedelší cesta začíná obyčejným malým prvním krokem. Hlavní je, když se v té chůzi pokračuje dál a ví se, kam mířit.

Detektiv Ledňáček nám dává tentokrát hodně vážné otázky a náměty k zamyšlení:

- Pro dospělé: Napadá vás, kde všude se přes všechny ochranné snahy stále ješ-



tě ubližuje zvířatům ve velkém a je to dokonce i v souladu s našimi současnými zákony?

- Pro rodiče vědecky založených školáků: Víte, kde je v okolí našeho města nejbližší záchraná stanice? Poradili byste rodičům, kam zavézt nalezené zraněné zvíře?
- Pro rodiny s batolaty: Znáte písničku od Jaroslava Uhlíře se slovy Zdeňka Svěráka o tom, jak „Káča našla ptáče, je promoklé a pláče...“? Víte, jakého vlastně savce našla Slávka v poslední sloce?

„... Na dolejší lávce, tam Slávka našla savce, kdo poradí Slávce, komu savce dát?...“

Odpovědi najdete na straně 16.

-ah-

## Vrch a les „Hliničná“ u strakonické osady zvané Habeš

Severovýchodně od středu Strakonice se rozkládá městská část oficiálně označovaná Za Rájem, ale pravděpodobně daleko více známá jako Habeš. Podle všeho by mělo toto neobvyklé pojmenování opravdu souviset s východoafrickou Etiopií, dříve také nazývanou Habeš. Právě ve 30. letech 20. století, kdy probíhala válka mezi fašistickou Itálií a Habešským císařstvím, na poměrně odlehlejší místě za tehdejší okrajem našeho města, kde dosud stávala pouze hájovna, začala vznikat nová osada. Nejprve se jednalo o lokalitu obydlenou chudými lidmi, kteří si tady postavili v nejlepší případě dřevěné baráčky, někteří však brali zavděk i maringotkami nebo vyřazenými železničními vagony. A tato nuzná výstavba, komusi snad připomínající zaostalý africký venkov, pravděpodobně dala počátek jménu původně určitě posměšnému, jež se však navzdory všemu přesto ujalo a používá se až doteď. Ostatně poměrně brzy, ještě před 2. světovou válkou, začala být ona ubohá a často provizorní přístřeší nahrazována sice ještě vesměs skromnými, ale už přece jenom zděnými domky. Od 2. poloviny 20. století potom začínají rychle přibývat honosnější rodinné domy a vilky a v 90. letech získala předemětná městská část vyloženě ráz výstavné rezidenční čtvrti. Na starší časy tak nyní upomíná již jen pár prostších chaloupek dosud zachovaných především v Tisové ulici.



**Mladší, převážně listnatý les v JZ části Hliničné, foto Alan Šturm**

Osada Habeš leží při dnes už značně frekventované silnici Strakonice - Zábोří - Blatná a tvoří ji několik hustě zastavěných ulic na jižním a východním úbočí zalesněného vrchu, který v mapě najdeme pod označením Hliničná. S nadmořskou výškou přesně 500 metrů představuje mezi okolními kopci zhruba průměr. Zajímavý je ovšem jeho název, který jednoznačně odkazuje k výskytu hlíny. A nejde o ledasjakou hlínu, ale rovnou o svého času dosti ceněnou kvalitní hlínu cihlářskou. Ta se v průběhu 19. století těžila při severovýchodním okraji kopce a přímo na místě z ní byly v kruhové peci vypalovány cihly. Jasně si vzpomínám, že když jsem byl ještě opravdu malé děcko, často jsem si hrával na kraji lesa v okrouhlé jámě, o níž mi bylo několika starousedlíky řečeno, že představuje poslední stopu po zaniklé peci a cihelně. K mojí lítosti dotyčná prohlubeň krátce před rokem 1989 navždy zmizela pod základy nově vybudovaného rodinného domu... Jinak za zmínku jistě stojí skutečnost, že zrovna v místech bývalé habešské cihelny odkryl v roce 1922 během jednoho ze svých četných výzkumů významný regionální archeolog - samouk Bedřich Dubský kosterní pozůstatky několika dávno vyhynulých savců z období mladších třetihor (miocén, asi před 20-10 mil. let). Patřili mezi ně drobní jelínci velikosti současné kočky, na druhou stranu však i velký jelen *Dicrocerus furcatus*, bezrozi nosorožci rodu *Aceratherium* nebo pravěký chobotnatec - mastodont druhu *Phelodon angustidens* (srov. J. Zd. Cvrček: Strakonice. Město, lidé, osudy, 1989; s. 9).



**Březovník obecný, čechratice černoňatá, foto Alan Šturm**

Kdo chce, může si poměrně velkou část lesa celkem pohodlně projít po několika širších cestách, z nichž páteřní trasa ve směru východ - jihozápad tvoří dokonce součást žlutě značené turistické "Naučné stezky Švandy dudáka". Napojit se na ni lze v ulici Pod Hliničnou v nejsevernějším zastavěném úseku Habeše, zhruba právě v místech, na kterých se kdysi rozkládala výše zmíněná cihelna. Ve východní části značené cesty budeme po obou stranách míjet stinný a letitý,

převážně březový háj s mnoha již stárnoucími a postupně dožívajícími stromy. Mezi listnáči občas nescházejí ani smrky a ojedinělé modřiny. Dostí vlhké prostředí plné zvolna tlejících pařezů, spadlých větví a ležících odumřelých kmenů náramně svědčí dřevokazným houbám, jakými jsou březovník obecný (*Piptoporus betulinus*), hnědáč Schweinitzův (*Phaeolus schweinitzii*) či outkovka pestrá (*Trametes versicolor*), která zde často dosahuje klidně i rozměrů menšího talíře. Rostou tu vlhkomilné přesličky (rod *Equisetum*) a příhodné podmínky k životu nacházejí také různé plži, zejména hlemýžď zahradní (*Helix pomatia*), plzák lesní (*Arion rufus*), poněkud vzácněji pak slimák popelavý (*Limax cinereoniger*).



**Pohled z vrcholku Hliničné na kopec Kuřidlo, foto Alan Šturm**

Břízy přibližně v polovině cesty vystřídá lesní porost s dosud převládajícími vzrostlými smrkem, které jsou ovšem postupně káceny a nahrazovány novou výsadbou s pestřejší druhovou skladbou mladých stromků. Tento vcelku příznivý trend kazí pouze jediná okolnost: samozřejmě trvá dlouho, než nové stromky dorostou a poněkud zastíní prostor pod sebou, což nahrává přílišnému bujení určitých nežádoucích druhů lesního podrostu, jimž právě takovéto rozsáhlejší světliny plně vyhovují. Jedná se hlavně o velké množství mohutných šlahounů ostružiníků (rod *Rubus*) a husté trsy houževnaté a úporné trávy třtiny křovištní (*Calamagrostis epigejos*), která leckde dosahuje výšky 100-150 cm. Vzhledem k celkově složité situaci v lesnictví (nedostatek financí i pracovních sil) neprobíhá její průběžná likvidace, a třtina proto vytváří velké množství stařiny a daří se jí tak odtud razantně vytlačovat ostatní druhy trav i bylin. Uvedený problém se pochopitelně zdaleka netýká jenom lesa na Hliničné či okolí Strakonice vůbec, ale naneštěstí jej můžeme pozorovat také na mnoha jiných místech v Česku. Pokud máme zájem na severním svahu Hliničné přece jenom nalézt nějaké jiné rostlinné druhy, je lepší vyrazit poněkud dříve, ideálně koncem dubna či v první půli května, kdy ostružiník a třtina nejsou dosud tolik rozrostlé. A právě tehdy v dolní partii stráně, jen kousek nad hlavní cestou, rozkvétají skupinky sasaneček hajních (*Anemone nemorosa*) a hrachorů jarních zvaných též lecha (*Lathyrus vernus*).

Po hlavní cestě dorazíme k rozcestníku značených tras v lokalitě "Pod Hliničnou". Při lesní křižovatce pod statným smrkem tu odnepaměti stojí litinový křížek na nepříliš vysokém kamenném podstavci bez jakéhokoliv nápisu nebo letopočtu. Samotný kříž bohužel není původní - ten byl vandaly zničen již v 80. letech. Podstavec potom zůstával dlouho prázdný a teprve asi před 10-12 roky byl očištěn a osazen novým křížkem. Restaurační a instalaci jsem tehdy byl osobně přítomen. Avšak důvod jeho umístění se mi stále nedaří zjistit. Možná nakonec ani o žádnou výjimečnou událost nešlo a kříž měl jenom posloužit

kolemjdoucím, aby se na rozcestí zastavili ke krátkému rozjímání či modlitbě...



**Čilimník černající, hrachor jarní, foto Alan Šturm**

dubů a borovic, pokrývajícím celou mírně vyvýšenou ústřední partii dotyčného návrší. Zvláště za slunných dnů les působí na pohled velmi příjemně, ale jen do chvíle, než se tam rozhodneme proniknout. Postup vpřed velmi ztěžuje téměř kompaktní porost tuhých trav (především zase třtiny křovištní) a ostružiníků, pod nimiž se navíc ukrývají zrádné díry po dávno shnilých pařezech a kusy ulámaných větví, které nám mohou snadno přivodit nepříjemný pád. Každý by tedy měl nejprve dobře uvážit, jestli se sem vůbec vydá... Kromě agresivních travin a ostružiní tady už mnoho dalších kvetoucích rostlin nenajdeme. Prakticky jedině podél několika vesměs špatně

Každopádně se nám tady nabízí možnost buď pohodlně pokračovat po hlavní cestě směrem k jihozápadu a ven z lesa (s alternativou po chvíli uhnout na další dobře schůdnou pěšinu vedoucí na vrcholek kopce), nebo se vydat po cestě odbočující k severu. Jakožto milovník delších procházek si neodpustím stručně popsat rovněž tuto eventualitu. Ze severní cesty můžeme vstoupit do dalšího úseku, jenž tvoří souvislé pokračování dosavadního lesního celku, přestože fakticky se teď již nepohybujeme po vlastní Hliničné, nýbrž na kraji navazujícího táhlého návrší, v mapě zakresleného jako bezejmenná kóta 483 m n. m. Projdeme nejprve bukovým hájkem, potom nevelkým ponurým kusem smrčiny a posléze se ocitneme ve světlém smíšeném lese s převahou

rozeznatelných stezek vytvářejí svá souvislejší společenství dva rovněž vysoké a nápadně zlatožlutě kvetoucí příbuzné druhy z čeledi hvězdnicovitých: původní domácí celík zlatobýl neboli zlatobýl obecný (*Solidago virgaurea*) a ze Severní Ameriky zavlečený invazivní celík /zlatobýl/ kanadský (*S. canadensis*), zřídka ještě doprovázené osamělým bodlákem nebo pcháčem.

Někde při jeho jižním okraji z obtížně průchodného lesa vylezeme a znovu přijdeme na žlutě značenou trasu naučné stezky, která tady opouští Hliničnou a pokračuje dále podél Opeřové a Kuřidla do Starého Dražejova. Tento směr však nyní nebudeme brát v potaz. Přesto nám zůstávají na výběr nejméně další dvě významnější cesty uvnitř lesa na Hliničné. Zvolíme-li tu severněji ležící, dospějeme zanedlouho až na vrchol kopce. Samotný průběh cesty, kterou po naší levé ruce vroubí převážně smrky a po pravici borovice (občas úplně uschlé a holé mrtvé exempláře bez kůry), není z přírodovědného hlediska nijak zvlášť zajímavý, ale jako odměna za snadný výstup povolným západním svahem čeká turisty pěkná vyhlídka k jihozápadu, na protější vrch Kuřidlo. Tatáž cesta, mířící od temene Hliničné na východ, nás velice brzy z lesa vyvede u mohutného věžového vodojemu, pro jeho charakteristický tvar místními často přezdívaného "báň", a ulicí Pod Lesem se konečně podél bytovek vrátíme zpátky do Habeše.

Druhá z cest se pak vine po jižním svahu Hliničné, kde jednoznačně dominuje rozsáhlý prosvětlený les složený v převažující míře z mladších dubů a borovic různého stáří. Občas je přimíchán nějaký ten modřín, buk, jeřáb nebo lípa. Z keřů jsou zastoupeny hlavně hlohy (rod *Crataegus*) a růže šípková (*Rosa canina*). Díky výrazně menšímu podílu třtiny křovištní tu zůstává dostatečný prostor pro ostatní druhy trav a bylin. Z nich zasluhují naši pozornost např. tráva bika lesní (*Luzula sylvatica*), růžovonachově kvetoucí vrbka úzkolistá (*Epilobium angustifolium*), zvonek broskvolistý (*Campanula persicifolia*), řimbaba obecná (též kopretina řimbaba; *Tanacetum parthenium*), černýš luční (*Melampyrum pratense*), černoohlávek obecný (*Prunella vulgaris*), oblíbená léčivka třezalka tečkovaná (*Hypericum perforatum*) a rovněž svízele syřišťový (*Galium verum*). Tato rostlina, již zdaleka viditelná díky svým křiklavě žlutým květenstvím, získala své pojmenování podle obsahu enzymu parachymosinu, který se používá jako syřidlo při výrobě sýrů. Při osluněných lemech pěšin se občas namane trs chrypy luční (*Centaurea jacea*). Asi ve dvou třetinách cesty (ve směru od západu) je smíšený les náhle dočasně přerušeno porostem dospělých smrků, táhnoucích se v širším pásu po svahu až k jeho úbočí. Na přechodu obou typů lesa, kde je dostatečný osvit i vhodná půda, se roztroušeně vyskytuje půvabný představitel čeledi bobovitých - čilimník černající (*Cytisus nigricans*), drobný a často mírně poléhavý rozvětvený keřík s krátkým kmínkem a protáhlými hroznovitými květenstvími jasně zlatožluté barvy. Ze smrčiny opět vkročíme do smíšeného lesa, odkud se záhy vynoříme na jeho jihovýchodním okraji, v habešské ulici Pod Hájojnou. Tímto uzavřeme další z možných cest, po nichž můžeme prochodit les na Hliničné. **Alan Šturm**



Les na západním svahu Hlaničné, foto Alan Šturm

## Lesák rovný

V Kompostu ([č. 4/2018](#)) jsme si již představili brouka lesáka rumělkového. Lesák rovný (*Uleiota planatus*) je oproti němu nenápadný, velký jen 4,5-5,5 mm. Krovky mohou být vedle černošedých také žlutavě hnědé. Připomíná tesaříka, proto i Carl Linné jej poprvé zařadil do rodu *Cerambyx* (tesařík). Nyní patří do čeledi *Silvanidae*. Tykadla mohou být stejně dlouhá jako tělo, u samičky jsou kratší než u samečka. Jinak se pohlaví navzájem odlišují také tím, že sameček má na kusadle dlouhý,



Foto Eva Legátová

dozadu otočený šavlovitý růžek. Růžek u samičky je malý. Brouci žijí pod kůrou mrtvých listnatých nebo jehličnatých stromů. Dospělci jsou převážně draví a můžeme se s nimi setkat po celý rok. Larvy se pravděpodobně živí houbami rostoucími pod kůrou. Tohoto brouka jsme pozorovali během výletu ZO ČSOP Strakonice 9. ledna 2022 na vrchu Vlčiny pod kůrou borovice lesní. I když se v literatuře uvádí dub jako jeho hlavní dřevina, v okolí Chanovic ho také nalézám pod kůrou borovic. Fotografie je z 13. 2. 2022 z remízku u Chanovic. Lesák rovný není zařazen do žádného stupně ochrany, ale mrtvých stromů ubývá. **Eva Legátová**

### Použitá literatura:

<https://www.naturespot.org.uk/species/uleiota-planatus>  
ZAHRADNÍK, J.: Brouci, Aventinum, Praha, 2010.



## Večer s dokumentem - 98. díl - Planeta lidí

Nejprve jsem se rozmýšlel, jestli tento dokument do seriálu vůbec zařadit. Přestože od svého vydání vzbudil velké vášně a obsahuje řadu kontroverzí a možná i zkreslení, myslím, že stojí za to ho vidět. Snímek Planeta lidí z roku 2020 má na svědomí známý provokativní režisér Michael Moore, který se za svou kariéru prostřednictvím dokumentárního filmu vyjádřil k nejedné ožehavé otázce. V jeho nejnovějším počínu se snaží na pozadí poznatků ke klimatické krizi popsat své vidění obnovitelných zdrojů energie jakožto konspirace vlivných zástupců kapitalistického systému a novodobého environmentálního hnutí. I když o věrohodnosti některých zveřejněných faktů se dá pochybovat nebo o nich diskutovat, filmu se nedá upřít jedna věc - že v pohledu na trajektorii lidské společnosti na planetě Zemi je až hořce vystihující.

Moore ve svém rozboru vychází z poněkud zastaralého pohledu na obnovitelnou energetiku ve stylu "úspora energií je nižší než ekologická stopa výroby a provozu takového zdroje". Věc, která možná platila dříve a v některých případech může platit i dnes, však postrádá hledisko dlouhodobého vývoje a zdokonalování. Navíc hází všechny technologie do jednoho pytle. Ubírá tak jinak velmi závažnému poselství na věrohodnosti. Na druhou stranu se osobně ztotožňuji s pohledem, který mohl autor ve svém filmu ještě více akcentovat. Totiž, že jako jediné řešení kritického bodu našeho vývoje vidíme technologický pokrok za současného zachování úrovně našeho blahobytu a spotřeby. *"Je ale vůbec možné, aby nás stroje vyrobené průmyslovou civilizací zachránily před průmyslovou civilizací?" ... "Tato beznadějná opatření nemají zachraňovat svět, nýbrž náš styl života. Raději dělat beznadějná opatření, než čelit realitě, že se lidstvo nachází na pokraji svých možností."* Vnímám úplně stejně tu nebezpečnou spirálu neustálého růstu, kdy je zastaralá technologie nahrazena novou, šetrnější mnohdy pouze na oko a kolébající nás na vlně dobrého pocitu, že pro záchranu života na Zemi děláme maximum, co je v danou chvíli možné.



Rovněž se dá souhlasit s poznáním, že zatímco obnovitelné zdroje byly vždy avizovány jako náhrada těch fosilních, prozatím to vypadá spíše tak, že obě odvětví rostou bok po boku a plní kapsy těch neúspěšnějších podnikatelů. Jako příklad je uváděno zavírání uhelných elektráren v USA, které jsou však kromě solárními a větrnými zdroji nahrazovány i extenzivnějšími paroplynovými elektrárnami.

Ještě závažnější je situace s biomasou, která je v očích laické i odborné veřejnosti vnímána veskrze pozitivně, ale z velké části se jedná o dřevní štěpku pocházející z likvidace lesních porostů. Na tomto místě se Michael Moore pokouší trochu křečovitě obvinít známé osobnosti environmentálního hnutí ze spřažení s byznysmeny, kteří na tomto skrytém greenwashingu profitují. Dokument se v závěrečné části snaží hledat nejrůznější pojítka mezi ekologickými aktivitami a kapitalistickým systémem, resp. korporacemi a politiky, kteří usilují o zachování statu quo. Co je na těchto pramenech pravdivého, dokážu posoudit jen stěží. Stejně tak mi přijdou přitažené za vlasy důkazy o používání fosilní elektřiny na festivalech obnovitelných zdrojů. Ale když odmyslím černobílé vidění problematiky, hraní na city a dost depresivní vyznění, dokument nabízí bezsporně zajímavý a trefný pohled na další vývoj společnosti.

Nemyslím si, že by se jednalo o přímočarý apel proti využívání nebo dalšímu rozvoji obnovitelných zdrojů energie. A už vůbec se nejedná o obhajobu těch fosilních. Jde o otevřenou kritiku našeho naivního pohledu na možnost zachovat náš současný styl života pouze za předpokladu "výměny jednoho paliva za jiné". Dokument můžete zhlédnout [zde](#). -jj-



Pozvánky - duben 2022

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

### Kurzy zdravého vaření

úterý 19. 4., nebo čtvrtek 21. 4. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Sezóna kurzů probíhá ve dvou totožných termínech 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. Přijďte se seznámit se surovinami a postupy pro zdravější, bezmasou nebo dietní kuchyni. Kurzovné 100 Kč. Lektor Ing. Jan Juráš. Svou účast hláste předem na: [jan.juras@knih-st.cz](mailto:jan.juras@knih-st.cz) nebo 721 658 244.

## Farmářské trhy Strakonice

**pátek 8. a 22. 4., 13 - 17 hod., Velké náměstí pod radnicí**

Startuje další sezóna farmářských trhů, která tentokrát poběží i přes léto (s výjimkou 26. 8.) v celkem 16 termínech až do 18. listopadu. Opět budete moct vybírat z široké nabídky čerstvých farmářských potravin, sazenic, prvních výpěstků, občerstvení a rukodělných výrobků. Bližší informace a seznamy přihlášených prodejců na webu: <http://farmarsketrhy.strakonice.eu/>. Pořádá Ekoporadna při ŠK ve spolupráci s Městem Strakonice. Kontakt: Jan Juráš, [jan.juras@knih-st.cz](mailto:jan.juras@knih-st.cz), 721 658 244. -jj-

### Pobočka ŠK Za Parkem zve:

#### Přírodovědný výlet: Vráž u Písku a okolí

**SO 2. 4.:** Sraz v 7:55 před nádražím ČD. V 8:09 odjezd vlakem do Vráže u Písku (s přeseďáním v Protivíně, příjezd v 9:05). Odtud cca 2 km kolem rybníka a lesem do Jistce a procházka po okolí. Můžeme se případně přidat k dlouhodobé akci čištění břehu částečně vypuštěné Orlické přehrady. Kdo byste se chtěl třeba jen krátce zapojit, vezměte si s sebou rukavice. Zpět pojedeme např. v 16:50 opět z Vráže. Více viz [www.csop-strakonice.net](http://www.csop-strakonice.net).

#### Středeční zastavení

**ST 6. 4. :** Setkání s literaturou, **např. s dílem Jiřího Trnky**. Sraz v 16:00 před pobočkou Za Parkem.

#### Mezigenerační klub PARK

**NE 10. 4., PO 11. 4.** Poznávání. Aktivní odpočinek. Ruční práce. Knížky. Podle možností a chuti pobyt buď v knihovně, nebo venku. Sraz 2. neděle v měsíci v 18:00 a následující pondělí v 10:00 před pobočkou ŠK Za Parkem.

#### Hraní na kantely

**PO 18. 4.:** **velikonoční hraní na kantely**, případně i další nástroje. Koná se **od 18:00 na pobočce Za Parkem** ve spolupráci se spolkem Spona. K hraní, zpěvu nebo jen k poslechu zveme širokou veřejnost.

#### Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámekem u vývěsky ŠK. **PÁ 1. 4 si vyrobíme Morenu a utopíme ji v Otavě, 8. 4. vyčistíme studánku Skleněnku na Podskalí, 22. 4. si zahrajeme kuličky a jiné jarní hry.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo vedoucí Monika Tůmová (602 361 321 – formou sms).

#### Výstavky

**Výstavka větviček na určování podle pupenů** (nejen s pomocí knih, ale i s možností konzultace) – v půjčovně ŠK Za Parkem. **Pokračují i dlouhodobé akce – Místa s přírodními zajímavostmi, Nejmilejší knihy.**

#### Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, [hrdlickova@knih-st.cz](mailto:hrdlickova@knih-st.cz). -ah-

### Pozvánky odjinud:

#### Veletrh úspor energií – Rakousko, Wels

V pátek **8. dubna 2022** organizuje Energy Centre České Budějovice (ECČB) jednodenní autobusový zájezd pro zájemce z České republiky na **největší rakouský Veletrh zaměřený na stavby, rekonstrukce a úspory energie - Veletrh úspor energie Energiesparmesse Wels (Veletrh úspor energie)**. Součástí zájezdu je vstupenka na veletrh, společná prohlídka části veletrhu v českém jazyce a individuální prohlídka celého veletrhu.

Veletrh nabídne návštěvníkům nejnovější trendy ve stavebnictví, bydlení a energetice. Stavitelé domů, renovátoři a odborná veřejnost se budou moci na předním rakouském stavebním veletrhu seznámit s novinkami a zajímavostmi v oboru. WEBUILD Wels 2022 bude zahrnovat čtyři výstavní oblasti: energetika, sanitární zařízení, stavebnictví a nově je přidán téma interiéry.

Z aktuálních informací z Rakouska vyplývá, že v rámci rozvolnění protiepidemických opatření se bude moci veletrh uskutečnit zcela bez omezení počtu návštěvníků. Přihlašovat na zájezd se můžete na [odkazu zde](#). **Olga Hintermüllerová**



## Drobné smetí

### Klimatická zpráva ve stínu válečného konfliktu

V době počínající ruské agrese byla zveřejněna nová zpráva Mezivládního panelu pro změnu klimatu (IPCC). Bezprecedentní závažnost faktů tak byla výrazně mediálně zastíněna. Více informací se dočtete [zde](#).

### Nové sjezdovky u Lipna budou potřebovat hodnocení EIA

Developerský projekt rozšiřování Skiareálu Lipno narazil na odpor veřejnosti a environmentálních organizací. Krajský úřad záměr poslal do řízení EIA, které bude hodnotit vliv na životní prostředí. Více viz [zde](#).

### Stráž přírody má od ledna více pravomocí

I na vzrůstající trend agresivity návštěvníků zvláště chráněných území by měla pomoci reagovat novela zákona o invazních druzích, která částečně posílila pravomoci strážců přírody. Více podrobnějších informací viz [zde](#).

### Loňské emise z energetiky byly rekordní

Ekonomika zotavená z pandemie Covid-19 v loňském roce vytvořila nový „rekord“. Energetické emise stouply o 6 %. Prudký růst cen plynu přinutil hospodářské velmoci (zejména Čínu) k návratu k uhlí. Více viz [zde](#).

### Ekonomické zájmy myslivců, lesníků a obcí blokují vznik NP Křivoklátsko

Intenzivní lesnické hospodaření spojené s pronajímáním lukrativních honiteb podle mnohých stojí za dezinformační kampaň, která by měla zablokovat vznik pátého českého národního parku. Více se dočtete [zde](#).

### Na podporu fotovoltaiky půjdou 4 miliardy

Z Národního plánu obnovy budou financovány nové fotovoltaické instalace. Podpora se bude týkat zejména malých a středních podniků. Více viz [zde](#).

### Za rysa v mrazáku padla pouze pokuta

Případ upytlačeného rysa, který byl nalezen v mrazáku mysliveckého předsedy Bohumila M. z Klatovska, skončil pouze symbolických trestem. Pachatel vyvázl pouze s pokutou ve výši 90 tisíc Kč. Více se dočtete [zde](#). -jj-



## Literární okno

### Miroslav Bárta - Sedm zákonů

Kniha českého egyptologa a archeologa Miroslava Bárty s podtitulem "Jak se civilizace rodí, rostou a upadají" by se dala zařadit do skupiny několika podobných titulů zabývajících se kolapsem lidských společností. Hned na úvod je třeba předeslat, že kolaps v tomto i v jiných pojednáních není vykládán jako zhroucení, ale spíše jako skoková transformace, která nemá za důsledek zánik civilizace, nýbrž její rychlou proměnu do jiné formy. Miroslav Bárta tedy chápe kolapsy jako nedílné součásti historického vývoje člověka. Dokonce je hodnotí jako potřebné z hlediska zdokonalo-

vání společnosti (ve smyslu potírání chudoby i jiných nerovností) a tak trochu zapomíná na environmentální pozadí, které je jinak podstatným hlediskem, rozebíraným v knize. I když spíše z hlediska vyčerpávání zdrojů, nikoli devastace cenných ekosystémů.

Autor vychází z archeologických výzkumů, resp. analýz dlouhých datových řad, které byly u známých civilizací naší historie zaznamenány. Všímá si ukazatelů, trendů a jmenovatelů, jež jsou pro kolaps vždy totožné. Nazývá je sedmi zákony, kterými zároveň člení knihu na jednotlivé tematické kapitoly. Ty samozřejmě obsahují i mnohé populární archeologické odbočky, ale hlavní proud tím není vůbec narušen. Kniha se velmi výstižně, i když nepřímou, vyjadřuje k naléhavé otázce, jak blízko je případnému kolapsu naše západní civilizace. K jejímu zodpovězení nabízí čtenáři mnoho evidentních vodítek.

Zatímco jsme z hodin dějepisu zvyklí hodnotit vývoj společností lineárně, ve skutečnosti je vždy doprovázen až nápadně podobnými fázemi rozvoje a úpadku. Vysvětlení spočívá ve změnách demografické struktury. U většiny zaniklých civilizací byly zaznamenány tyto společné atributy - přetlak pracovní síly, inflace, úpadek venkova a stěhování do měst, nadprodukce elit a zájmových skupin, přebujelý byrokratický aparát a legislativní systém, vzestup represivních složek státu a v závěru odpor elit i lidu vůči centrální státní moci. Nepřipomíná vám to něco? Společnými ukazateli následného kolapsu je náhlá a významná změna komplexity, dále pak decentralizace a despecializace, pokles míry organizovanosti, náhlý pokles ekonomických výnosů. Civilizace většinou spěje ke kolapsu dlouho, i když ten probíhá poměrně rychle a je vyvolán tzv. spouštěčem (vnitřním nebo vnějším impulsem). Dobrým vodítkem je také tzv. teorie přerušovaných rovnováh. Období relativního klidu jsou přerušována dílčími krizemi. Interval se postupem času zkracuje, což signalizuje přibližování celkového kolapsu.

V podstatě všechny faktory, které jsou v úvodní fázi vývoje společnosti pozitivní, se se vzrůstající složitostí mění ve faktory, které nakonec přispějí ke kolapsu. Ruku v ruce s tím jde neschopnost pozitivně reagovat na změny. *"Systém jako celek se brání jakémukoli pokusu o vylepšení své funkčnosti, protože to vždy znamená, že budou ohroženy stávající pozice a vlivové sféry aktuálních aktérů."* ... *"Místo inspirace a posunování dopředu jsme společností opesí a mandatorních úkonů, kdy již nic moc nebudujeme a neposouváme, ale jen se účastníme údržby systému, který dává stále méně a méně smysl."* I v dnešní době můžeme pozorovat vážnou erozi hodnot, které jsou pilířem západní společnosti - vědecké bádání je svazováno úřednickými předpisy a komerční poptávkou, zdravotní péče je zneužívána k politickým hrám, spotřeba pak k indoktrinaci společnosti... Gutenbergův knihtisk jako významný předěl pro šíření vzdělanosti se za několik málo staletí změnil v naprostou nadvládu médií a svévolnou manipulaci s informacemi, jejíž hustotu a kontext již běžný uživatel není schopen vyhodnocovat. *"Svým způsobem tak čelíme významnému paradoxu - doba informační a multitaskingová vede často k pasivitě a intelektuální apatii, kdy se do popředí dostává touha nevynikat, neupozorňovat na sebe a říkat to, co se očekává."*

Další úvaha směřuje k významu zákonů vs. společenské smlouvy - tedy nepsaným vizím, které zevnitř udržují společnost pohromadě. Jsou uvedeny zajímavé paralely u "jednoduchých" přírodních národů, které se však pohybují v mezích poměrně striktních morálních doktrín. Oproti tomu západní svět se svým přebujelým právním systémem zaznamenává spíše úpadek všeobecného dodržování psaných zákonů a schopnosti jejich vymáhání. Společně s ekonomickým redukcionismem tak vytváříme v naší společnosti nebezpečně třaskavou směs.

Velmi zajímavá podobenství nabízí Miroslav Bárta při zhodnocování některých událostí moderních dějin. Ať už je to role vizi-onářů 20. a 21. století nebo třeba průběh epidemie covid-19. Popisuje také klíčovou roli energetických zdrojů a technologické vyspělosti při rozvoji i úpadku společnosti. V současné době environmentální krize je naše pozice na této škále asi nejpatrnější.

V poslední kapitole je rozebrána na dvou příkladech (Vikingové v Grónsku a Aboriginové v Austrálii) schopnost společnosti adaptovat se na měnící se okolní podmínky, což je nedílnou součástí prevence před kolapsem.

I když kniha Miroslava Bárty není v kontextu naší současné situace příliš povzbudivým čtením, pozornému čtenáři jistě neuniknou ani načrtnuté možnosti řešení. Jedním z nich může být například snaha o zjednodušení systému namísto přispívání k dalšímu nárůstu jeho složitosti. Zde vnímám podstatný průnik s některými závěry moderního environmentálního hnutí (decentralizace společenských struktur, zjednodušení a omezování materiální spotřeby a spotřeby zdrojů, posilování nepsaných etických zásad a našeho vztahu k přírodě). -jj-



## Dubnové zápisky Jirky Wagnera

O čem duben je? O proměnách, o střídání. O jaru. Zelené lístečky vrb. Jarní vítr. A ještě sněhové přeháňky! Fialky u kaple svaté Anny. Lístečky ředkviček na záhonu. Pampelišky, co jich je! Bzučící úly. Slepýš na cestě. Holub doupňák ve větvích. Poupata třešní. Ještě ranní mrazík. Kvetoucí trnky. Kosí zpěvy. *Duben časy často mění, ale obdaří již violů zemi.*



Foto Jiří Wagner

**PO RÁNU SNÍH BYL,**  
už není.

*Divoch duben!*

*Pořád to mění.*

*(Prácheň v dubnu)*

**PTAČÍ KAPELE**

*tvrdí jarní muziku  
datel vesele.*

**ORSEJI, KVÍTÍ**

*jarní.*

*Ani tvá žlut'*

*slunce*

*nepřesvítl!*

**JARNÍ DÍVÁNÍ.**

*Bílé mráčky jak bárky  
kdesi v Bretani.*

*(u cesty)*

**ACH, KDOPAK ASI**

*všimne si,  
pampeliško,  
tady tvé krásy?*

## Třikrát o předjaří z tří zapomenutých knížek

*„... Teď se díval na silnici před sebou a já cítil, jak v něm narůstá radost... V horách nebylo dlouho po odchodu sněhů. V úžlabinách ležely slehlé trávy, šedivé zimním prachem, a jejich děti – zelené a hebké – nestačilo ještě slunce vyvolat ze země...“ (Miloslav Nevrlý: ze vzpomínky na Marcela Safíra)*

*„... Po celé délce štíhlého kmene, v každém vlákně, v každém hrotu drobného jehličí proudí bujará síla, smrk rozpíná větve jako ruce, chce se mu žít, objímat a jásat... Ano, letos po prvé prožije ten zázrak, že rozkvetne a na svých rovnovážných haluzích, v třásních a krajkách měkkých větviček obalených jehličím zahoupají se po prvé plody – válcovité, smolné a vonné šišky, plné drobounkých semen...“ (Jindřich Šimon Baar: z knihy „Na srdci přírody“)*

*„... Plechý, nejvyšší hora šumavských hvozdů, skrýval svůj temný vrchol do těžkých jarních mlh. Posupně hleděl přes vrcholky Kamenného moře na sever k Plechému jezeru a odtud dál dolů, kde se už podél říčky Jezerky, pramenící z ledových vod jezera, nezadržitelně zvedal jarní život...“ (Xaver Růžička: z knihy „Poslední medvěd v Čechách“)*

Tyhle tři ukázky pocházejí z knížek dnes už takřka zapomenutých. A přitom jejich autoři byli ve své době právem obdivováni pro svou schopnost psát texty plné odborných informací, a přitom beletristicky podané. Paradoxně právě velká obliba určitých titulů může být důvodem jejich vyřazení z knihoven, protože si je čtenáři málo půjčovali. Proč by to dělali, když si je koupili a měli je doma? Při vyřazování se bohužel často postupuje příliš rychle a víceméně mechanicky. Neustále se zapisuje něco nového, a tak se stejnou intenzitou se i odepisuje – tak, jak bylo napsáno v minulém čísle našeho časopisu ([č. 3/2022](#)), *„... Knihovny operují s omezeným místem a vyřazují více, než by chtěly...“*

Uživatelé našich knihovnických služeb proti téhle smutné skutečnosti skoro vůbec neprotestují, protože o tom nevědí. Myslí si, že co už nevidají na regálech, to je bezpečně ukryté někde v pořádném velkém skladu a na vyžádání si to může kdokoliv půjčit. Ve skutečnosti se takové starší tituly nacházejí obvykle už jen v několika vybraných institucích, a pokud vás zajímají, musíte si zaplatit poštovné, počítat s krátkou výpůjční dobou a někdy i s tím, že nárok na zaslání mají jen pracovníci nebo studenti daného oboru. Řešit by to sice šlo, ale musela by k tomu být mnohem větší a šířeji založená vůle. Což bohužel není.

A co ještě dodat k uvedeným ukázkám?

Miloslav Nevrlý je dodnes známý především díky svojí knížce „Karpatské hry“ z roku 1981 (viz např. v Kompostu [č. 2/2019](#)). Ve fondu Šmidingerovy knihovny ji bohužel v tištěné podobě nemáme (jen v elektronické). A ani žádná další autorova díla v něm nenajdete. Pouze na pobočce Za Parkem jedno z jeho novějších (z roku 1998). Jmenuje se „Nejkrásnější sbírka“.

Jeho slova o předjaří v horách jsem vypsal z vyprávění „Cestovní zpráva čarodějova učně“. Jde o vzpomínku na entomologa Marcela Safíra, vydanou místo doslovu v Safírově knize „Hmyz je docela jiný“ (1978). Docela nedávno (2021) znova vyšla, a sice v nakladatelství Malvern (spolu s textem „Zašlá chuť morušek“ a „Marcel Safír – člověk odsouzený k životu“). To jsem se ale dověděla jen náhodně z internetové Data-

báze knih. A další náhodou bylo to, že právě 24. 2. 2022, v den vojenského vpádu na Ukrajinu, jsem našla v knihobudce knížku „Hmyz je docela jiný“ a nalistovala jsem si v ní slova M. Nevrleho o jejím autorovi, která jsem si pamatovala z dřívějšíka: „... Občas vyprávěl o válce... S takovým odporem, že až umlkal uprostřed vět...“

Jindřich Šimon Baar, v době svého působení jeden z našich nejoblíbenějších spisovatelů vůbec, bývá teď už často pokládán jen za jakéhosi zastaralého regionálního autora a moc se o něm nemluví. Povídková knížka „**Na srdci přírody**“ patřila už dříve k jeho méně známým, a tak se nestává, že by si o ni někdo sám od sebe v knihovně řekl. Přitom ale se čtenářům velmi líbí, pokud si jí všimnou ve výstavce a vypůjčí si ji. Mohou pak pokračovat ještě „Druhou knihou z přírody“.



Foto -ah-

Xaver Růžička byl populární ve čtyřicátých letech minulého století. Vyšlo mu tehdy několik knížek v rychlém sledu za sebou, ale nyní je už prakticky neznámý. Knížka „**Poslední medvěd v Čechách**“ (1942) se uchovala v ŠK původně snad jen proto, že její děj se odehrává na Šumavě. Byla dlouho nepovšimnutá. Pak se rozkřiklo, že je pěkná - a půjčuje se s úspěchem.

Jako knihovnice i jako čtenářka se samozřejmě zajímám i o nové knížky a nedá se říci, že bych těm starým nějak stranila. Výborné tituly se dají najít v produkci současné i minulé. Co je zapomenuté, to si ale podle mého názoru zaslouží patřičnou péči, protože se tím předchází jednostrannosti. Snad se na to už brzy přijde, tak podobně, jako se v lesním hospodářství už konečně přestávají upřednostňovat monokultury... -ah-

## Soucit s přírodou a zvířaty v hudbě - 4.

### Punk (svět)

Punk je jedním z nejvýraznějších hudebních žánrů konce 20. století. Začíná se formovat v 70. letech paralelně v USA a Velké Británii. V hudební rovině čerpá z rocku, představuje jeho jednodušší, rychlejší a tvrdší variantu. Svou provokativností reaguje na rockovou rigiditu. Punk je však současně i významnou subkulturou, životním stylem a myšlenkovým rámcem. Excentricitou se staví proti konformitě konzumní společnosti, v textech se často objevují protirasistické nebo protiválečné postoje. Záměrem je šokovat, bourat předsudky a konzervativní způsoby života a myšlení. Punk také reaguje na globalizaci, komerci, časté je vymezení proti politice (heslo Fuck the system!). Velmi úzké je sepětí s anarchismem. Punk se však kvůli své (mnohdy až strojené) jednoduchosti brzy hudebně vyčerpává. Punkové volnomyšlenkářství přechází do neřízené konzumace alkoholu a lehkých drog, nedílnou součástí se stává nihilismus (No future! - Žádná budoucnost!). Z těchto důvodů se původní podoba punkového hnutí do konce tisíciletí víceméně uzavírá. Známé heslo Punk is not dead tak nedochází svého naplnění. Tvoří však základ mnoha dalších významných hudebních odnoží. Pokračování ryziho punku v současné době je mnohdy spjaté s komercí a konzumem, což jsou hodnoty neslučitelné s jeho původní podobou (jde spíše o estetickou reminiscenci). Punk se také rozlil do několika dalších žánrů (např. neo-punk, pop-punk, grunge...). Nejvýznamnějšími pokračovateli jsou pak hardcore a crust. Tyto směry reagují na punkovou sebedestrukci jeho tvrdší a angažovanější formou. Významnou pro naši minisérii bude zejména subkultura straight edge, kterou si představíme v některém z dalších dílů. V této epizodě rovněž ponechám stranou československou scénu s mnoha zvláštnostmi a zaměřím se na zahraniční interprety.

V celospolečenské kritice se v rámci punkové hudby environmentální tematika objevuje poměrně často. I když z hlediska celkového objemu je pořád spíše okrajová, jedná se o mnohem vyšší zastoupení než u ostatních (ryze komerčních) žánrů. Vzhledem k tomu, že punková scéna má z velké části undergroundový charakter (mnoho amatérských, regionálních a málo známých uskupení), budou příklady tematické lyriky vybrány spíše z kapel známějších jmen. Opět tedy nelze přehled považovat ani zdaleka za úplný.

Jednou z raných punkových formací, která do svých textů vpouští environmentální téma, byli britští Crass. Na jejich druhé desce se již v roce 1979 objevují hned dvě skladby s ekologickým poselstvím. [Contaminational power](#) se vyjadřuje k využívání jaderné energie a song [Mother earth](#) k našemu celkovému vztahu k životnímu prostředí. V USA je to v 80. letech např. skupina Reagan Youth se svou skladbou o znečišťování [Acid rain](#).

*Daddy, daddy, daddy... can I go out and play?  
No son, you better stay inside, the radio said today  
Let's go into the basement, lock the door and start to pray  
Get your led umbrella and be safe from acid rain*

*Tati, tati, tati ... můžu si jít hrát ven?  
Ne, synku, v rádiu dnes hlásili, že bude lepší zůstat doma  
Pojďme do sklepa, zamkneme dveře a začneme se modlit  
Vezmi si svůj deštník a buď v bezpečí před kyselým deštěm*

Jedna z nejnámějších punkových kapel Dead Kennedys s charakteristickým vokálem vydala již v roce 1983 píseň [Moon over marin](#), ve které hodnotí stav oceánů. O poznání temnější je jejich song [Cesspools in Eden](#) s podobným tématem.

Tematika ochrany zvířat proti týrání se objevuje také se samotným začátkem punkové historie. Mezi skupiny s vyhraněnou lyrikou patří anglická formace Conflict, která se jasně vymezuje také v roce 1983 ve skladbě [Meat means murder](#).

*I'm walking through the grey walkway of the city  
And through the brightly lit shops and supermarkets  
And I'm walking through the fields of the innocent  
Passing by the fairytale farm  
Balancing on the brittle edge of a short life  
That is ended by the knife*

*Procházím se po šedém chodníku města  
A jasně osvětlenými obchody a supermarkety  
Procházím se v polích nevinných  
Míjím pohádkovou farmu  
Balancující na křehkém okraji krátkého života  
Který je ukončen nožem.*

Velmi podobným způsobem se ve stejném roce vyjadřuje anglická anarcho-punková skupina Rudimentary Peni v songu [Pig in a blanket](#) nebo o dva roky později v chytlavé písni [Pigman](#) kapela Subhumans.

Co se environmentální angažovanosti týče, je jednou z ikon punkové scény formace Oi Polloi. Zároveň jde o zástupce punkového subžánru Oi! (často nesprávně zaměňováno za rasistickou odnož skinhead hnutí – white power music). Mezi skladby s jasným environmentálním poselstvím patří např. [Nuclear waste](#); ekologické tematice věnovala kapela i celé album [In defence of our earth](#) (1990). Dalšími významnými představiteli Oi! punku jsou italská Los Fastidios, kteří mají na svědomí jednu z hymen novodobého hnutí za osvobození zvířat – [Animal liberation](#).

Jednou z kapel, která stála u počátků punkového hnutí a funguje až do současnosti, jsou američtí Bad Religion. Poměrně specifickou je jejich skladba [Kyoto now!](#) z roku 2002, která se vyjadřuje ke komplikacím kolem Kjótského protokolu. Lidskou náturu zejména směrem k životnímu prostředí velmi trefně shrnují v songu [Modern man](#).

Představitelem punku „moderního střihu“ poznamenaného hardcorem je skupina The Casualties (vzniká v roce 1990), která svůj pohled na environmentální krizi ztvárnila ve skladbě [Apocalypse today](#). Mezi kapely již notně ovlivněné dalšími styly patří pop-punková formace z USA Anti-flag. Píseň [The debate is over \(if you want it\)](#) z roku 2015 hodnotí aktuální ekologické problémy. Dalšími představiteli podobného ražení jsou např. No Use for a Name ([Leave it behind](#)) a na úplný závěr jsem si nechal úspěšnou americkou pop- a ska-punkovou kapelu Goldfinger. Frontman John Feldmann i ostatní členové skupiny jsou aktivními podporovateli organizací hájících práva zvířat a téma aktivismu a konzumerismu se objevuje i v textech mnoha písní. Nadčasovou je zejména skladba [Open your eyes](#) s výborným klipem.



Foto CCO

*Open your eyes to the millions of lies that they tell you every day  
Open your mind to the clever disguise that the advertisements say  
How do they know what's good for you?  
Wake up, Wake up woohoo  
Wake up, Wake up woohoo  
A shot to the head, they're better off dead  
Will you wake up, wake up, woohoo  
Destroy all the land, kill what you can just to make the profits rise  
Sell you from birth  
For all that your worth  
Money spreads like lies  
How do they know...*

*Měj otevřené oči k milionům lží, které ti říkají každý den  
Měj otevřenou mysl k chytrým přetvářkám, které říkají reklamy  
Jak mohou vědět, co je pro tebe dobré  
Probud' se, probud' se, woohoo  
Probud' se, probud' se, woohoo  
Střela do hlavy, lépe, aby byli mrtví  
Probudíš se, probudíš se, woohoo  
Zničte celou zemi, zabijte, co se dá, jen aby zisky stouply  
Prodat tě od narození  
všechno, v čem máš hodnotu  
Peníze se šíří jako lež  
Jak mohou vědět... -jj-*



## Listovka

### Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

- Jak určitě víte, ale možná si to nechcete přiznat, zlý osud čeká každé zvíře narozené ve velkochovu. Už sám název „živočišná výroba“ zní strašidelně. Pohodové obrázky na obalech výrobků lákajících k nákupu nám namlouvají něco jiného, ale nedá se jim věřit. Stačí si představit, jestli bychom takhle chtěli žít my sami – bez rodinných a přátelských vztahů, v nepohodlí a ve strachu. Podobné je to i v zařízeních sloužících k lidské zábavě. Vypadá to všechno lepší, než jaké to ve skutečnosti je. V dnešní době, kdy můžeme zvířata pozorovat ve výborně natočených dokumentech, je nesmyslné pokračovat tak, jak bylo zvykem dříve. A libovat si, jak je to zajímavé a poučné. Proto přibývá lidí, kteří usilují různými způsoby o postupnou změnu, tak abychom už nepokládali zvířata za své otroky, ale abychom si uvědomili jejich citlivost a zranitelnost a zařídili naše soužití s nimi podle toho.

- Adresy záchranných stanic se dají najít například [zde](#). Je ale dobře vědět aspoň o té nejbližší z paměti. Pro nás, kdo jsme ze Strakonice a okolí, je to Záchraná stanice živočichů Makov. Sídlí na adrese Nová Ves 10, 397 01 Čížová, odkaz na web si můžete prokliknout [zde](#). Ohledně příjmu zvířat se dá jednat na telefonních číslech 737 766 947, 728 252 821, 724 090 220. Stanice organizuje environmentálně zaměřené hry a jiné akce, pracovníci odpovídají na telefonické dotazy, školy si mohou domluvit speciální programy. Ročně navštíví záchranou stanici a ekologické centrum více než deset tisíc lidí.

Díky webkamerám může veřejnost sledovat v zimě z domova přenosy od krmítka pro ptáky, veverky a srnky, v hnízdní sezóně hnízdění bílých a černých čápů, na jezírcích jsou vidět vodní ptáci a vydrýsek Matýsek.

Další místo v našem okolí, o kterém je dobré vědět, je DDM Horažďovice, a sice jeho přírodovědná stanice v Zářečské ulici č. 639 (více viz [zde](#)). Výhodou je umístění v obci, kam je dobré spojení veřejnou dopravou. Nejedná se sice o záchranou stanici, ale potřebné rady se dozvíte i zde. Můžete přijet na komentovanou prohlídku (bývají jednou za měsíc), školy a školky přijíždějí po dohodě na různé ekologicky zaměřené akce, místní děti tu navštěvují kroužky. A přinesete-li sem zraněného živočicha, můžete tu domluvit jeho předání do stanice Spálené Poříčí.

- „... Vždyť je to Pavlata zadělaný od bláta, měli ho za zvíře, špinavý byl k nevíře.“ -ah-



Foto archiv záchrané stanice Makov



## Zdraví a strava

### Luštěninový program v MŠ Blatná

Třetí březnový týden se v předškolní třídě Medvídků z MŠ Blatná Vrchlického proměnil v luštěninové království. Na programu byl totiž tematický týden s názvem "Veselé luštěniny". Prostřednictvím mnoha praktických aktivit a hravou formou jsme dětem přiblížili tuto zajímavou, zdravou, ale prozatím ještě zčásti opomíjenou skupinu potravin.

A jak jsme se tedy konkrétně dostali k luštěninám o krok blíže? Samozřejmě zejména skrze dobré jídlo. Připravili jsme si „luštěninovou hostinu“ a ochutnali spoustu dobrot - cizrnové cookies a fazolové brownies (viz recepty) nebo klíčky fazolek mungo, které jsme si nechali klíčit v nakličovadle. Ve středu ráno jsme se vypravili na „luštěninovou výpravu“ do lesa, kde jsme v experimentech pokračovali. Uvařili jsme fazolový kotlík, který v přírodě chutnal fantasticky. Příběh pana Fazolíčka nás motivoval k tomu, abychom se seznámili blíže s luštěninami jakožto zajímavou skupinou rostlin. Fazole jsme si ve školce v uzavratelném sáčku založili ke klíčení a pozorujeme jejich růst. V průběhu jara přemístíme sazeničky ven a plot školky již brzy budou zdobit okrasné fazole.

Zatímco naše holčičky pracovaly na pečení cizrnových sušenek, kluci stavěli





Foto Martina Křivancová

vzděláváním, což jim umožnilo vše pochopit a příjemně prožít.

### **Cizrnové cookies**

**Ingredience:** 270 g uvařené nebo sterilované cizrny, 160 g arašídového másla, 1 lžička vanilky, 80 g datlového sirupu, odměrka vanilkového hrachového proteinu, 50 g hořké čokolády

**Postup přípravy:** Troubu předehřejeme na 180 °C. Cizrnu důkladně propláchneme. Do sekáčku dáme všechny ingredience kromě čokolády a umixujeme na hladkou pastu. Čokoládu nasekáme nadrobno a vmícháme do směsi. Vlhkýma rukama tvarujeme kuličky, které na plechu vyloženém pečicím papírem splácáme na placičky. Pečeme v předehřáté troubě 15 minut dozlatova. Poté je necháme důkladně vychladnout a uchováváme v lednici v uzavřené nádobě.

### **Fazolové brownies s arašídovým máslem**

**Ingredience:** 1 plechovka (400 g) červených fazolí, 100 g arašídového másla, 2 zralé banány, hrnek najemno rozemletých ovesných vloček, 1/4 hrnku kvalitního kakaa, lžice mleté skořice, lžice přírodního vanilkového aroma, datlový sirup (dle chuti), plátky mandlí

**Postup přípravy:** Do mixéru dáme všechny ingredience kromě ovesných vloček. Mixujeme tak dlouho, dokud nám nevznikne hladká hmota. Do té pak vmícháme ovesné vločky. Těsto vlijeme do zapékací misky, posypeme plátky mandlí a pečeme v troubě vyhřáté na 180°C cca 30 minut. **Martina Křivancová**

## **Maďarská kuchyně**

Maďarskou kuchyni máme neodmyslitelně spjatou s nesmrtelnými klasikami v podobě guláše nebo perkeltu. Spojení uzenin s pikantností paprik a další zeleniny vytváří sice chutné, ale zdravotně a výživově ne příliš přínosné pokrmy. Na dalším kurzu zdravého vaření jsme vycházeli z tradic maďarské gastronomie, ale opět jsme se snažili volit suroviny racionální výživy. Výsledku podle našeho názoru nechybělo nic zásadního v chuti a pokrmy se dají prohlásit za vyhovující i z výživového hlediska. V rámci tohoto kurzu jsme připomněli pro mnohé již zapomenutý recept s prazvláštím spojením brambor a těstovin. Původně armádní pokrm grenadýr marš u některých možná zbouřal předsudky k „nevhodným“ kombinacím surovin. Maďarskou kuchyni ve zdravějším provedení můžete doma vyzkoušet podle následujících receptů.

### **Maďarský sójový guláš**

**Ingredience:** sójové kostky (200 g), 2-3 cibule, česnek (3-4 stroužky), 2 papriky, rajský protlak nebo drcená rajčata (cca 100 g), sůl, drcený pepř, drcený kmín, sušený česnek, sladká paprika (několik lžic), pálivá paprika nebo chilli (dle chuti), majoránka (lžice), rostlinný olej

**Postup přípravy:** V osolené a okořeněné vodě (např. drcený pepř, drcený kmín, sušený česnek...) uvaříme sójové kostky doměkka. Vodu slijeme a kostky přendáme na olejem vylitý plech. Pečeme na 210 °C do vytvoření kůrky.

Ve velkém hrnci na oleji restujeme pokrácenou cibuli do lehkého zhnědnutí. Ke konci přidáme utřený česnek a pokrácené papriky a ještě krátce restujeme. Zaprášíme sladkou a pálivou paprikou, přidáme rajský protlak a dobře rozmícháme. Přidáme připravené sójové kostky a zalijeme přiměřeným množstvím vody (abychom nemuseli zahušťovat a šťáva zůstala koncentrovaná). Krátce vaříme, osolíme a dochutíme (drcený pepř, drcený kmín, v závěru majoránka).

## Zapečený grenadýr marš

**Ingredience:** brambory, celozrnné nebo bezlepkové těstoviny (fleký), česnek, pórek/paprika/další libovolná měkká zelenina, rostlinný olej, sůl, sladká paprika

**Postup přípravy:** Uvaříme podobné množství těstovin a brambor. Brambory rozmačkáme, smícháme s těstovinami, pokrájeme zeleninou a česnekem pokrájeným na plátky. Osolíme, ochutíme sladkou paprikou a přidáme menší množství oleje. Směs dáme na plech nebo do zapékací misky s pečicím papírem. Pečeme na 210 °C dozlatova.

## Bejgli - makový nebo ořechový závin (2 ks)

**Ingredience - těsto:** jemně mletá celozrnná špaldová mouka (250 g), voda, rostlinný olej (2 lžice), sůl (špetka), droždí (1/4 kostky), kurkuma (1/2 lžičky), cukr (lžice)

**Ingredience - náplň:** mák/vlašské ořechy (cca 200 g), citrónová šťáva (2 lžice), menší jablko, moučkový cukr (50 g), mletá skořice (lžička), menší množství vody

**Postup přípravy:** Mouku smícháme s rozdrobeným droždím, ostatními sypkými ingrediencemi a olejem. Za postupného přidávání vody vypracujeme vláčné těsto, které necháme cca hodinu (do zdvojnásobení objemu) v teple nakynout.

Mák nebo vlašské ořechy umeleme, smícháme s citrónovou šťávou, cukrem, skořicí a nahrubo nastrouhaným jablkem. Směs spojíme menším množstvím vody.

Těsto rozdělíme na dva díly, které vyválíme do silnější placky. Potřeme náplní (necháme 1-2 cm silné okraje bez náplně). Zavineme (včetně převinutí okrajů) a pečeme na 180 °C 20-30 minut dozlatova. -jj-



Foto -jj-

**Ing. Jan Juráš -jj-**

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,  
Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: [jan.juras@knih-st.cz](mailto:jan.juras@knih-st.cz)

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody  
Strakonice, Zámek 1

[www.csop-strakonice.net](http://www.csop-strakonice.net)

E-mail: [posta@csop-strakonice.net](mailto:posta@csop-strakonice.net)

**Kompost** - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

**Příspěvky v tomto čísle** - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Tereza Humešová, Jakub Pešek, Alan Šturm, Olga Hintermüllerová, Jiří Wagner, Eva Legátová, Martina Křivancová

**Grafika** - Jan Juráš

**Logo Kompost** - Monika Březinová

**Kresby** - Ivana Jonová

**Jazyková úprava** - Jan Juráš

**Kontakt** - [jan.juras@knih-st.cz](mailto:jan.juras@knih-st.cz), 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů



Anticopyright 2022



ŠMIDINGEROVA  
KNIHOVNA  
STRAKONICE